

**“Pētījuma (Ex-ante) veikšana par vardarbības
novēršanas sistēmu”
(ID Nr. LRLM 2024/49 ESF+)**

Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences"

Inese Šūpule, Līva Krieķe

20.04.2026.

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

Labklājības ministrija

**Labklājības ministrijas īstenots un Eiropas
Sociālā fonda Plus līdzfinansēts projekts
“Atbalsta instrumenti vardarbības ģimenē
mazināšanai”**

(Nr. 4.3.6.4/1/24/I/001)

Ex-ante pētījuma mērķis

- Iegūt kvalitatīvu un kvantitatīvu informāciju, kas raksturo atbalsta sistēmu un atbalsta instrumentu pieejamību no vardarbības ģimenē cietušām un vardarbību veikušām personām, kā arī institūciju, t.sk. nevalstisko organizāciju, sadarbību darbā ar no vardarbības cietušām personām un vardarbību veikušām personām, pieejamiem atbalsta instrumentiem, speciālistu kompetenci un profesionālās pilnveides vajadzībām.
- Pētījuma veikšanas laiks: no 2025. gada 13. marta līdz 2026. gada 13. maijam.

Ex-ante pētījuma mērķa grupas

Sabiedrība kopumā

No vardarbības ģimenē cietušie
un vardarbību ģimenē veikušie
bērni

Ex-ante pētījuma mērķa
grupas

Speciālisti, kas strādā iestādēs,
kuras saskaras ar no vardarbības
cietušām un vardarbību veikušām
personām

No vardarbības ģimenē cietušās un
vardarbību ģimenē veikušās
pilngadīgās personas

Izmantotās pētnieciskās metodes

- (1) Dokumentu analīze
- (2) Latvijas iedzīvotāju kopumu reprezentējoša kvantitatīva aptauja (n=2005)
- (3) 19 gadījumu izpēte par klientiem, kas saņēmuši sociālās rehabilitācijas pakalpojumus (no vardarbības ģimenē cietuši un vardarbību ģimenē veikuši bērni (8) un pieaugušie (11))
- (4) Padziļinātās intervijas ar sociālo dienestu un bāriņtiesu speciālistiem (kopumā intervēti 72 speciālisti)
- (5) Piecas fokusa grupu diskusijas ar speciālistiem visos Latvijas reģionos (kopējais diskusiju dalībnieku skaits 63 speciālisti)

Ex-ante pētījuma struktūra

1.

- Pētījuma metodoloģijas izstrāde katrai no pētījuma mērķa grupām, pētījuma dalībnieku atlases un izlases veidošanas kritēriju un kvalitatīvās un kvantitatīvās izpētes instrumentu sagatavošana. Pētījuma metodoloģijas saskaņošana (1. nodevums).

2.

- Sabiedriskās domas izpēte par sniegto atbalstu vardarbības ģimenē gadījumu risināšanā un atbalsta pakalpojumu pieejamību. Klientu apmierinātības ar speciālistu atbalstu vardarbības gadījumu risināšanā izpēte (2. nodevums).

3.

- Pašvaldību sociālo dienestu un Bāriņtiesu ietekmējošo institucionālo un profesionālo faktoru izpēte attiecībā uz vardarbības mazināšanu un atbalsta pakalpojumu nodrošināšanu (3. nodevums).

4.

- Sociālo dienestu un sadarbības institūciju speciālistu ietekmējošo faktoru izpēte par vardarbības mazināšanu, atbalsta pakalpojumu nodrošināšanu un starpinstitucionālo sadarbību. Pakalpojumu izvērtējums visās iesaistītajās jomās (4. nodevums).

5.

- Gala ziņojuma izstrāde par atbalsta sistēmu un atbalsta instrumentu pieejamību no vardarbības ģimenē cietušiem un vardarbību veikušiem bērniem un pilngadīgām personām (5. nodevums).

6.

- Pētījuma kopsavilkuma sagatavošana, raksta par pētījuma rezultātiem un pētījuma rezultātu prezentācijas sagatavošana (6. nodevums).

7.

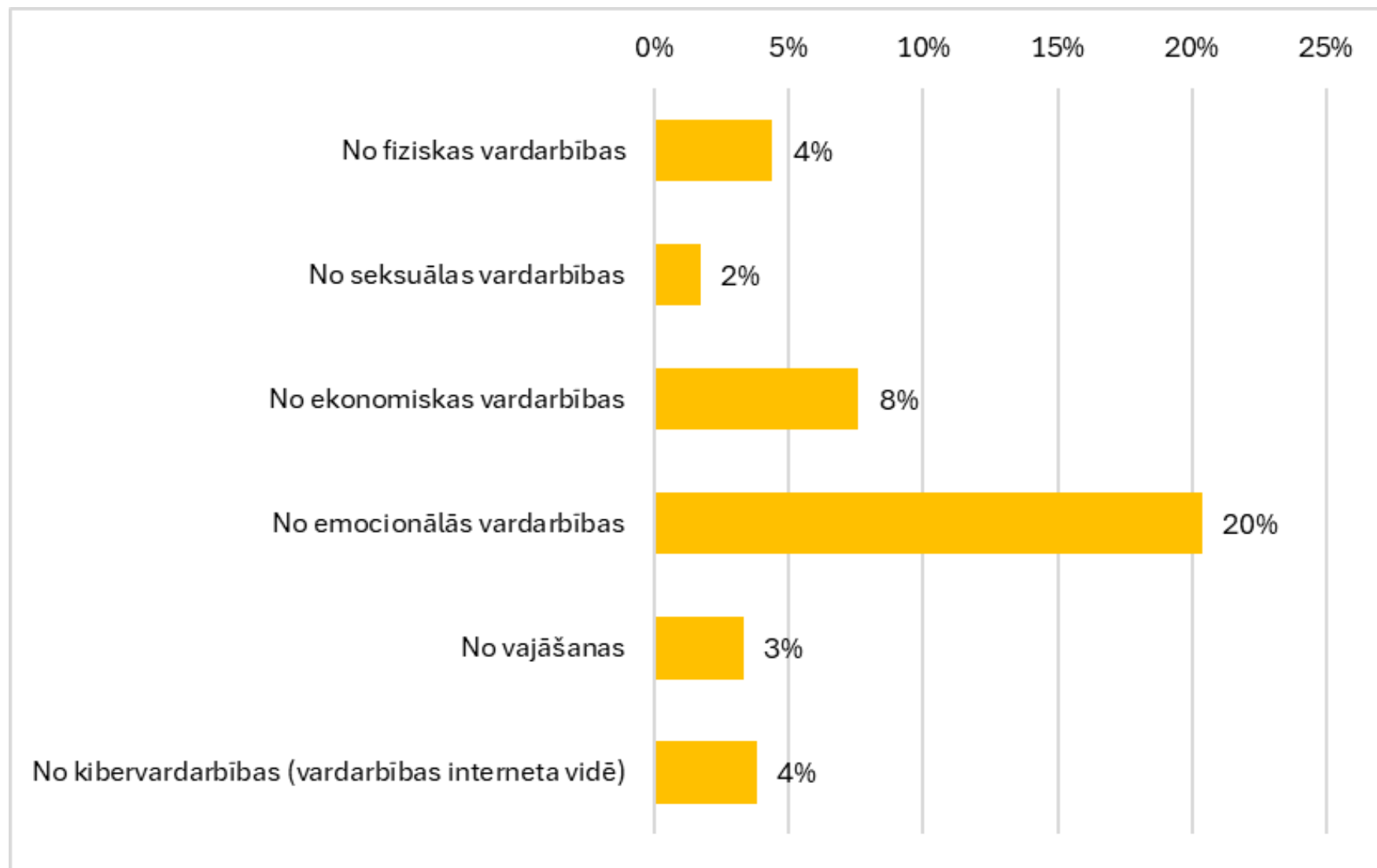
- Pētījuma rezultātu prezentācija Pasūtītāja rīkotajā sanāksmē (7. nodevums).

**Latvijas iedzīvotāju pieredze saistībā ar
vardarbības ģimenē gadījumiem:
Latvijas iedzīvotāju aptaujas rezultāti**

Personīgi pieredzētā vardarbība ģimenē pēdējo piecu gadu laikā

Vai Jūs pats pēdējo piecu gadu laikā esat cietis no vardarbības ģimenē?

Ar jebkāda veida vardarbību ģimenē pēdējo piecu gadu laikā sastapušies **23%** jeb 460 respondenti

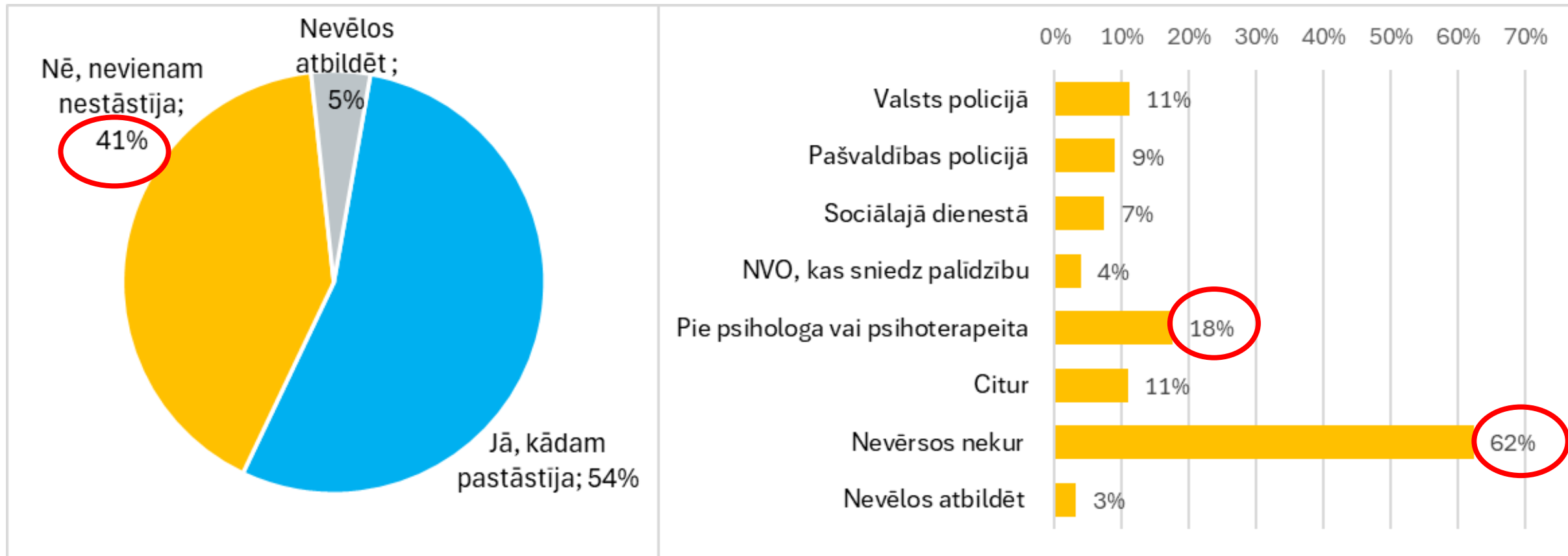

Vairākatbilžu jautājums. Bāze: Visi respondenti, N=2005

Vēršanās pēc palīdzības vardarbības ģimenē gadījumā

Jautājums1: Vai Jūs kādam par šo pieredzi pastāstījāt?

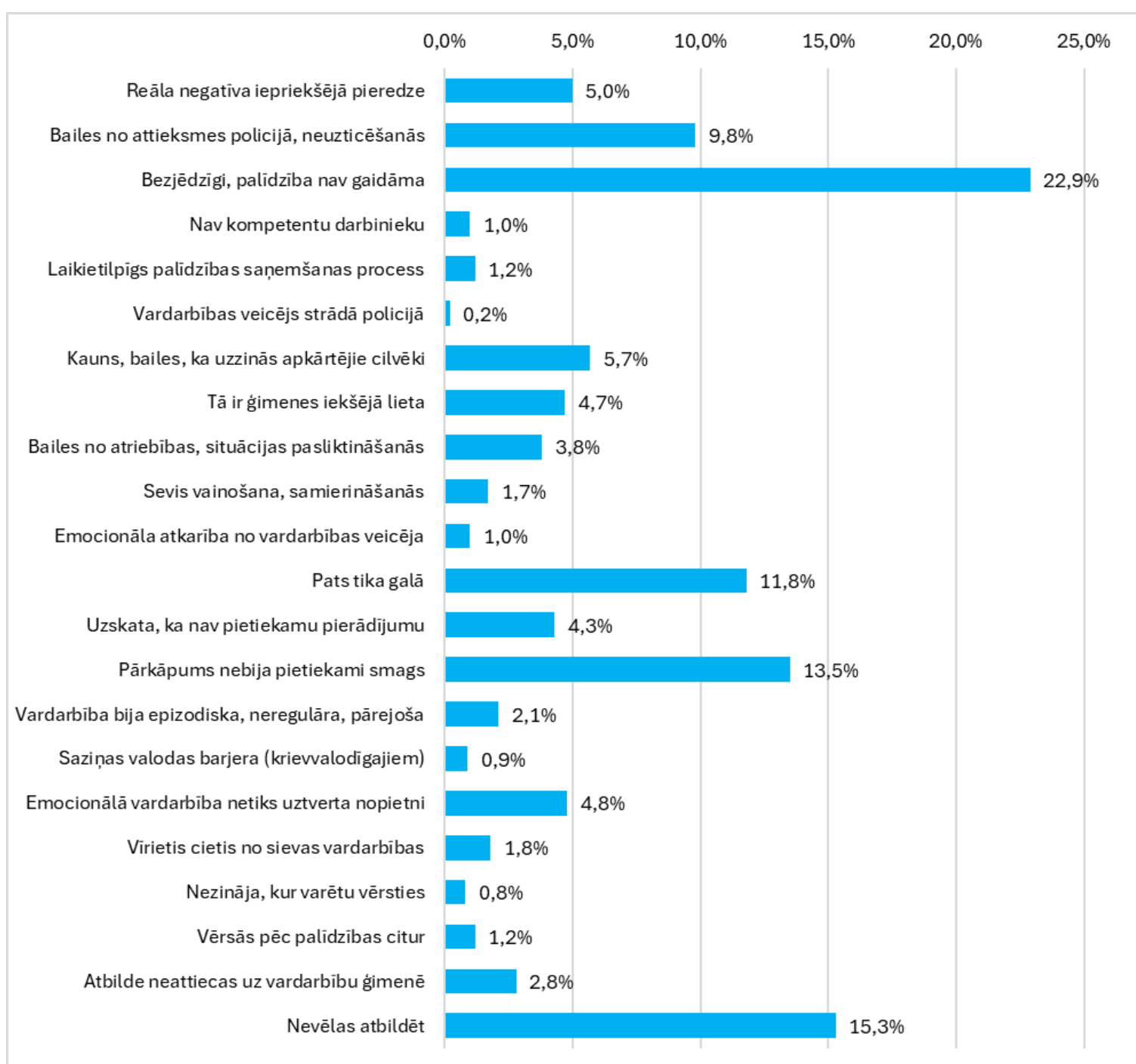
Jautājums2: Vai Jūs vērsāties pēc palīdzības kādā no minētajiem dienestiem / organizācijām? Vairākatbilžu jautājums.

Nevēršanās policijā iemesli

*Kāpēc Jūs nevērsāties pēc
palīdzības policijā?*

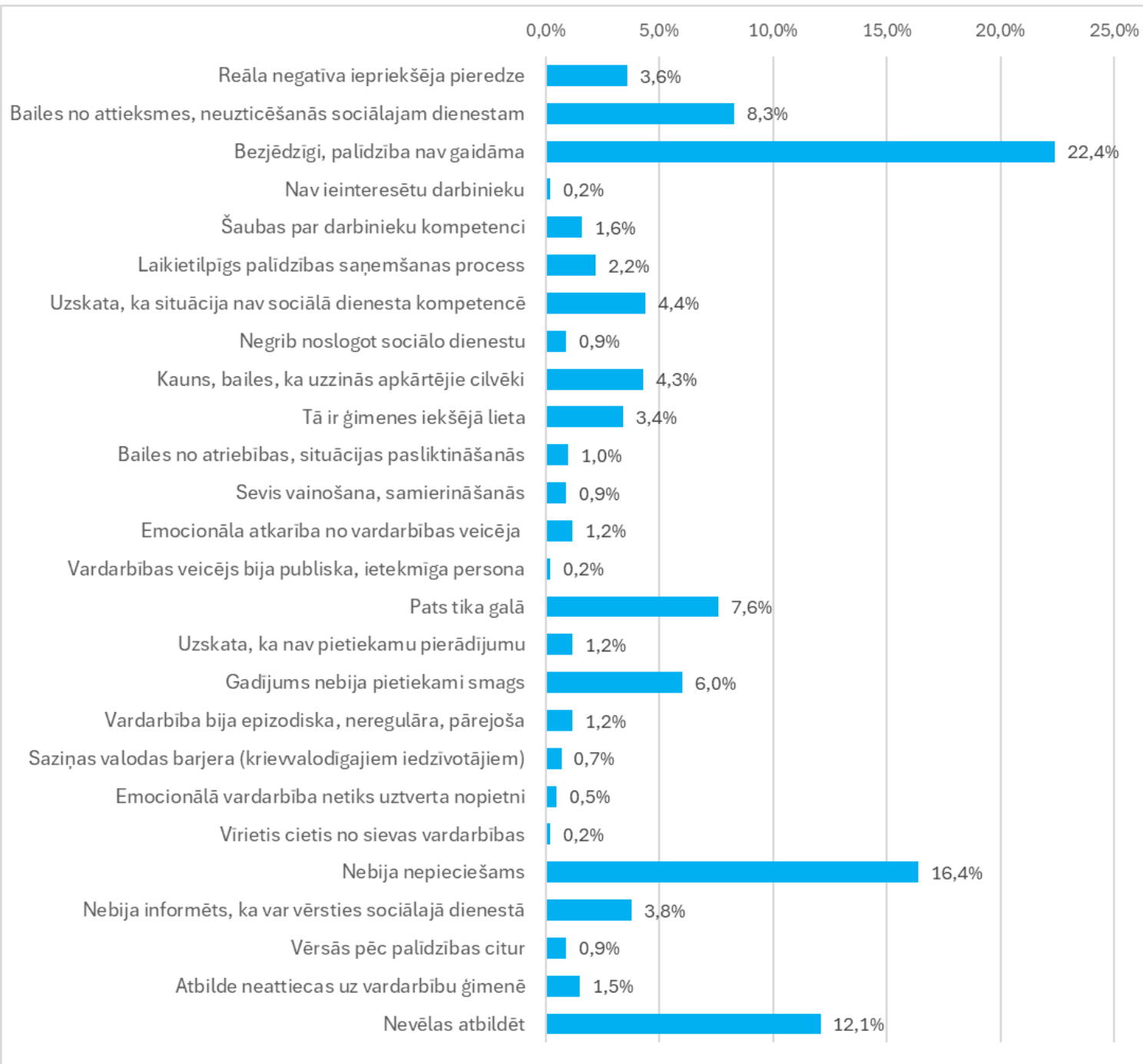
Vairākatbilžu jautājums. Bāze:
respondenti, kuri pēdējo piecu
gadu laikā ir cietuši no
vardarbības ģimenē, bet nav
vērsušies policijā, N=394

Nevēršanās sociālajā dienestā iemesli

Kāpēc Jūs nevērsāties pēc palīdzības sociālajā dienestā?

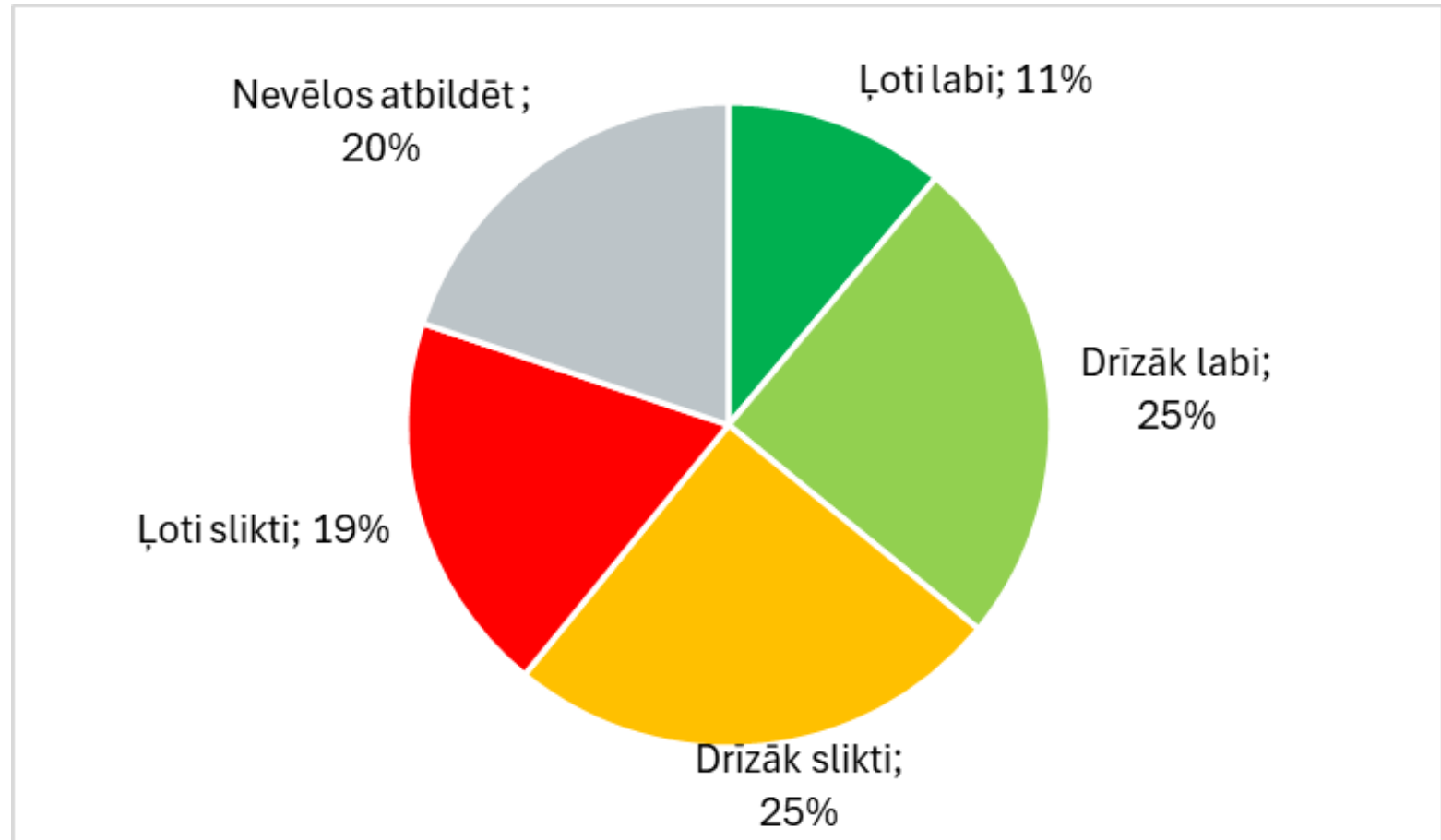
Vairākatbilžu jautājums. Bāze: respondenti, kuri pēdējo piecu gadu laikā ir cietuši no vardarbības ģimenē, bet nav vērsušies sociālajā dienestā, N=426

Sniegtās palīdzības vērtējums

Kā Jūs vērtējat Jums sniegto palīdzību vardarbības ģimenē gadījuma risināšanā?

Bāze: respondenti, kuri pēdējo piecu gadu laikā ir cietuši no vardarbības ģimenē, ir vērsušies pēc palīdzības policijā, sociālajā dienestā vai kādā no NVO, kas sniedz palīdzību, N=79

Vēršanās iestādēs vardarbības ģimenē gadījumā starp tiem, kam nav vardarbības pieredzes

Gadījumā, ja Jūs pats personīgi saskartos ar vardarbības gadījumu ģimenē, kur Jūs vērstos pēc palīdzības?

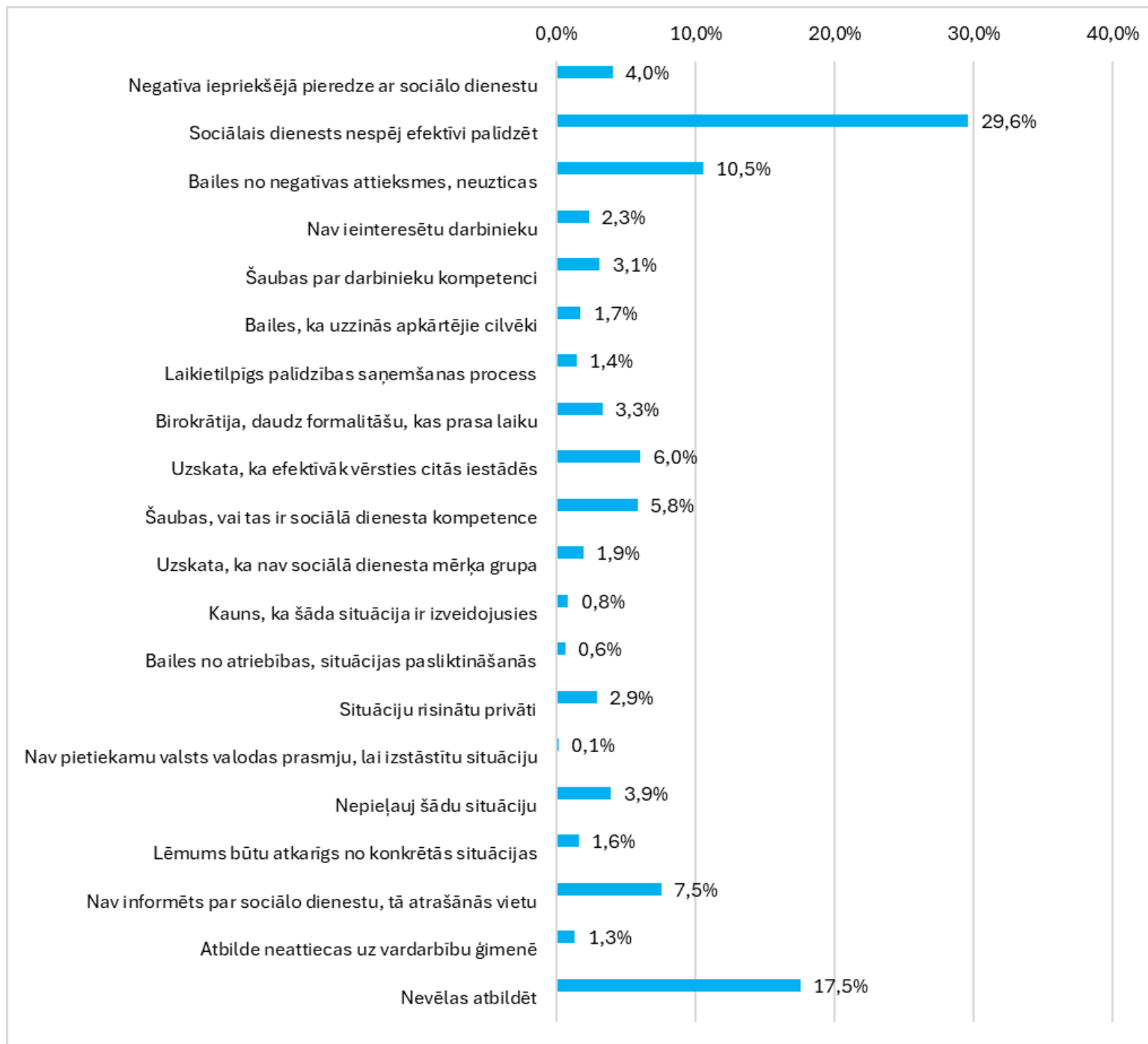
Vairākatbilžu
jautājums. Bāze:
respondenti, kuri
pēdējo piecu gadu
laikā nav
saskārušies ar
vardarbību
ģimenē, N=1545

Nevēršanās sociālajā dienestā iemesli

Kāpēc Jūs nevērstos pēc palīdzības sociālajā dienestā?

Vairākatbilžu jautājums. Bāze: respondenti, kuri pēdējo piecu gadu laikā nav saskārušies ar vardarbību ģimenē un nav atzīmējuši, ka vērstos sociālajā dienestā, N=1259

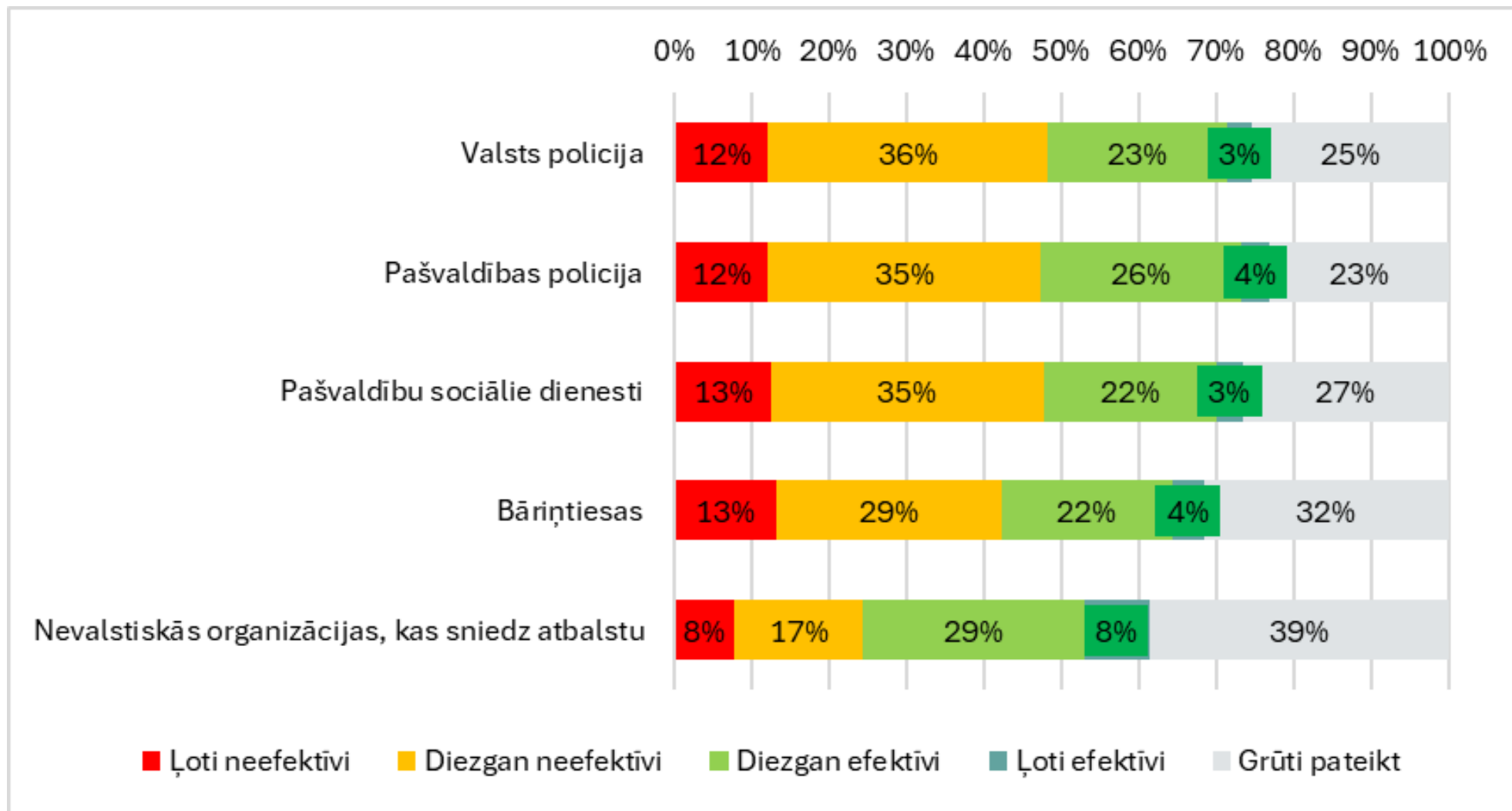

**Vispārējais iestāžu darbības
novērtējums:
Latvijas iedzīvotāju aptaujas rezultāti**

Iestāžu darbības efektivitātes vērtējums

Cik efektīvi, Jūsuprāt, šobrīd konkrētas minētās iestādes pilda savas funkcijas vardarbības ģimenē novēršanā vai mazināšanā?

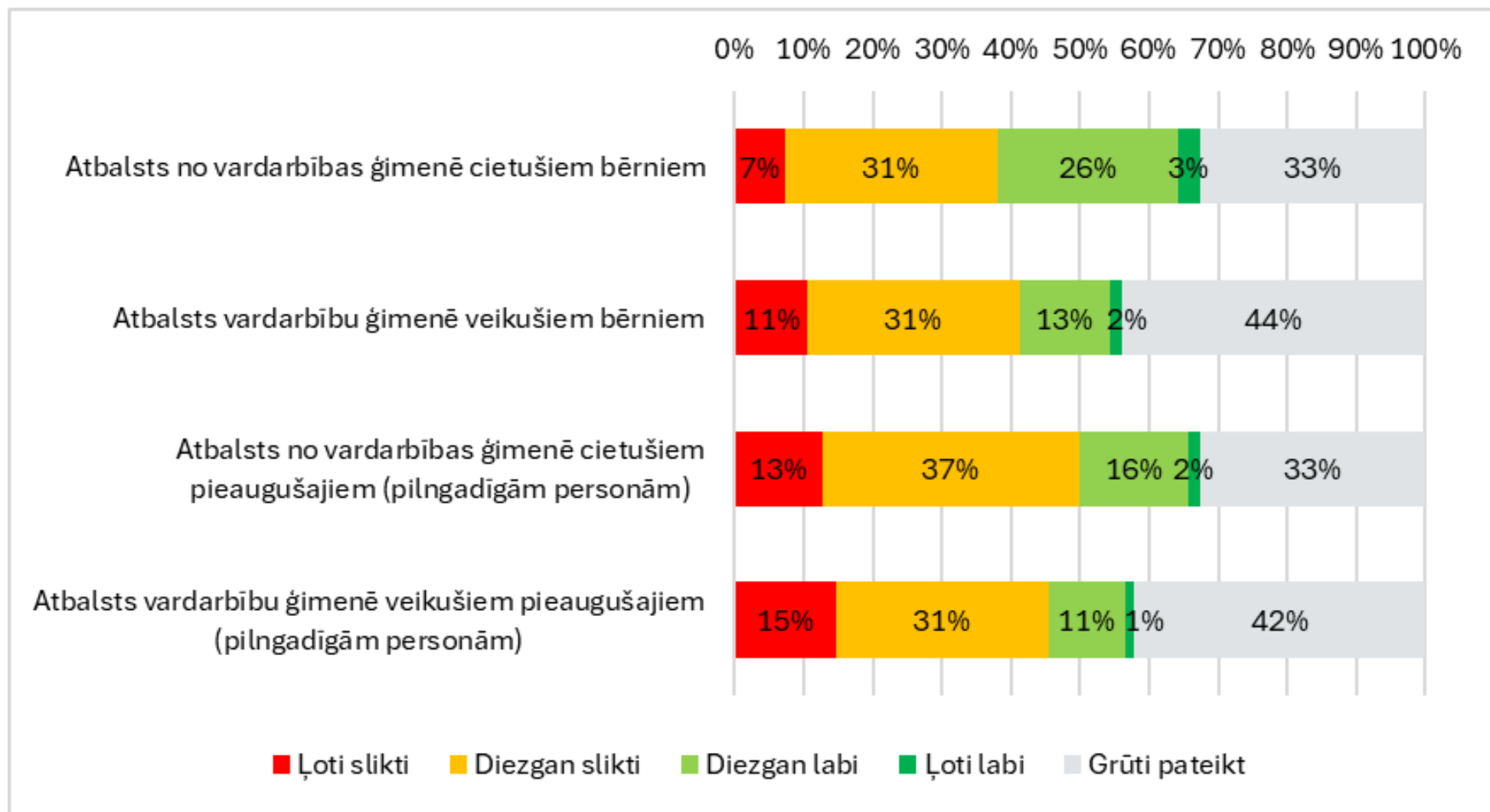
*Bāze: Visi
respondenti,
N=2005*

Atbalsta dažādām mērķa grupām vērtējums

Cik labi vai slikti, Jūsaprāt, tiek sniegts atbalsts šādām mērķa grupām?

*Bāze: Visi
respondenti,
N=2005*

**Sniegtā atbalsta vardarbības ģimenē
gadījumu risināšanā vērtējums:
gadījumu izpētes rezultāti**

Gadījumu izpētes apraksts

- **Gadījumu izpēte par klientiem – no vardarbības ģimenē cietušiem un vardarbību ģimenē veikušiem bērniem.**
  - 8 vardarbībā cietušo un vardarbību veikušo bērnu gadījumu izpēte, no kuriem seši gadījumi ir attiecināmi uz vardarbībā cietušiem bērniem, bet divi – uz vardarbību veikušiem bērniem.
- **Gadījumu izpēte par klientiem – no vardarbības ģimenē cietušām un vardarbību ģimenē veikušām pilngadīgām personām.**
  - 11 vardarbībā cietušo un vardarbību veikušo pieaugušo gadījumu izpēte, no kuriem seši gadījumi ir attiecināmi uz vardarbībā cietušiem pieaugušajiem, bet pieci – uz vardarbību veikušiem pieaugušajiem.

Gadījumu izpētes galvenie jautājumi

- 1) Konkrētās vardarbības pieredzes jeb vardarbības gadījuma apraksts (Kas notika? Kādi ir vardarbības pieredzes apstākļi un iesaistītās puses?):
  - Anonimizēta informācija par no vardarbības ģimenē cietušo un vardarbību veikušo (vecums, dzimums, ģimenes situācija, radniecība, būtiska konteksta informācija);
  - Vardarbības epizodes, to apraksts (laiks, vardarbības veids, vardarbības smaguma pakāpe un biežums, cita būtiska konteksta informācija);
  - Iesaistītās institūcijas: vai ir izsaukta policija, ātrā palīdzība, kurā brīdī iesaistīta bāriņtiesa un sociālais dienests, vai bērns ievietots krīzes centrā, vai ir bijis pieņemts policijas lēmums par nošķiršanu: vai ir bijis pieņemts tiesas lēmums par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, vai ir ierosināts kriminālprocess, nodota lieta tiesai utt.
- 2) Situācijas risināšanai pieejamie pakalpojumi/ risināšanas instrumenti konkrētajā gadījumā (Kādi risinājumi vai atbalsts tika apsvērti?)
- 3) Situācijas risināšanā izmantotie pakalpojumi un īstenotie pasākumi konkrētajā gadījumā (Kādi risinājumi vai atbalsts tika nodrošināti? Kādas institūcijas/ organizācijas/ speciālisti tika iesaistīti? Ar kādiem rezultātiem? Kā notika sadarbība ar visām iesaistītajām pusēm?)
- 4) Situācijas risināšanai nepieciešamie/ trūkstošie pakalpojumi (Ko varēja darīt labāk? Kādi pakalpojumi pietrūka/ tika sniegti nepilnīgi?)

No vardarbības ģimenē cietuša bērna gadījuma analīze: GCB1

- 1. **Konkrētās vardarbības pieredzes jeb vardarbības gadījuma apraksts**
- Zēns, 13 gadi, šobrīd dzīvo kopā ar māti un brāli (9 gadi), piedzīvojis emocionālo vardarbību, atstāšanu novārtā.
- Vardarbības veicēji – vecāki, abiem vecākiem alkohola atkarība.
- Emocionāla vardarbība un atstāšana novārtā. Laiks: 2023. gads. Emocionāla un fiziska vardarbība vecāku starpā, no kuras emocionāli cieš abi bērni. Saskaņā ar sociālā darbinieka teikto par vardarbību ģimenē policija uzzināja zēna izsaukumu dēļ (gada laikā saņemti septiņi ziņojumi). Sociālā darbinieka vērtējumā vecāku strīdu un ģimenes kopējās situācijas dēļ bērniem tika nodarīts būtisks emocionāls kaitējums. Zēnam tika novērota trauksme, grūtības mācībās, kā arī socializēšanās un higiēnas problēmas:
- *“Ļoti augsta, jo viņš skolā ne ar vienu nerunāja, bez skolas socializācijas viņam nebija nekādas, viņš vispār nekur negāja. Viņš kavēja skolu. Protams, arī drēbes netika mazgātas, viņam bija ļoti liels kauns. Paši puīši nemācēja to izdarīt. Diezgan smagi.”*
- Gadījuma risināšanā izmantota kompleksa pieeja, jo sociālā darba speciālists konstatējis gan emocionālu vardarbību no vecāku puses pret bērniem, gan fizisku vardarbību starp vecākiem (bieži vien alkohola reibumā).
- Gadījuma risināšanā iesaistītās institūcijas: policija, sociālais dienests, bāriņtiesa, tiesa (mātei pieņemts tiesas lēmums par pagaidu aizsardzību pret vardarbību).

No vardarbības ģimenē cietuša bērna gadījuma analīze: GCB1

- **2. Situācijas risināšanā izmantotie pakalpojumi un īstenotie pasākumi konkrētajā gadījumā**
- Pamanot ģimenē augstus vardarbības riskus, sociālā darbiniece ziņoja par tiem bāriņtiesai. Pēc tam bāriņtiesa kopā ar sociālo dienestu noorganizēja tikšanos kopā ar vecākiem, kurā tika pieņemts lēmums par dažādu pakalpojumu piešķiršanu mātei ar bērniem, kā arī tika iesniegta prasība tiesā par pagaidu aizsardzības noteikšanu:
- *“Tur bija fiziska vardarbība gan no vienas puses, gan no otras puses [šeit domāti vecāki]. Un tad bāriņtiesa uzsāka lietu, uzsāka uzdevumu, organizējot kopā ar viņiem ģimenes sapulci. Mēs vienojāmies, ka bērni un mamma saņems pakalpojumu, un arī tiesā viņa prasīja par netuvošanos. Tajā laikā mums vēl nebija krīžu dzīvokļi, bet mums ir tāds atbalsta dzīvoklītis, un tad to mammu ar bērniem mēs ielikām atbalsta dzīvoklī, lai viņa mierīgi varētu saņemt šo pakalpojumu. Visi trīs saņēma, abi brāļi un mamma. Mammai bija cits psihologs, un brāļiem bija kopīgs. Psihologs ar brāļiem bieži strādāja kopā. Es domāju, ka tas bija ļoti labs variants, jo brāļiem savstarpējās attiecības bija ļoti konfliktējošas.”*
- Gadījuma risināšanā kopumā tika izmantoti šādi pakalpojumi un pasākumi:
  - pagaidu aizsardzības noteikšana (mātei no bērna tēva);
  - atbalsta dzīvokļa piešķiršana mātei ar bērniem;
  - sociālā darbinieka konsultācijas (visai ģimenei);
  - atkarību speciālista konsultācijas (mātei, tēvs atteicās);
  - sociālās rehabilitācijas pakalpojums dzīvesvietā (psihologa konsultācijas) (mātei un abiem bērniem);
  - starpinstitucionālā sanāksme.

No vardarbības ģimenē cietuša bērna gadījuma analīze: GCB1

- **2. Situācijas risināšanā izmantotie pakalpojumi un īstenotie pasākumi konkrētajā gadījumā (turpinājums)**
- Sociālā darbinieka vērtējumā gadījuma risināšanā tika īstenoti un izmantoti atbilstoši pasākumi un pakalpojumi. Saskaņā ar sniegto informāciju būtiska nozīme ir bijusi starpinstitucionālajai sanāksmei, kurā iesaistījās (1) valsts un (2) pašvaldības policija, (3) bāriņtiesa, (4) sociālais dienests un (5) abi vecāki. Pēc sociālā darbinieka domām sanāksme vecākiem ir likusi aizdomāties par situācijas nopietnību, līdz ar to vecāki ir kļuvuši motivētāki sadarboties un novērst riskus:
  - *“Un mēs arī taisījām kopīgus STIS ar valsts un pašvaldības policiju un bāriņtiesu. Un arī vecāki tika aicināti gan kopā, gan pa vienam. Kā vērtējat šīs tikšanās? [pašvaldības nosaukums] ir ļoti viegli noorganizēt, viņi visi ir ļoti atsaucīgi. Un es arī domāju, ka tad, kad vecāki visu to dzirdēja, tad viņi arī vairāk saprata, nevis, ka viens sociālais darbinieks stāsta par policiju, bet visi kopā.”*
- Sociālā darbinieka vērtējumā psihologa konsultācijām ir bijusi ļoti pozitīva ietekme uz zēna emocionālo stāvokli. Galvenie ieguvumi no konsultācijām: trauksmes mazināšanās, kontaktu veidošana ar vienaudžiem:
  - *“Tas pakalpojums [psihologa konsultācijas] tik tiešām bija labs, jo zēns vairs nav tik trauksmains. Viņš mums bija ļoti trauksmains, viņam nebija draugu, viņš nemācēja komunicēt ar vienaudžiem. Viņš visu laiku bija telefonā, bija atkarība no telefona.”*

No vardarbības ģimenē cietuša bērna gadījuma analīze: GCB1

➤ 3. Viedoklis par nodrošinātajiem pakalpojumiem

- Intervijas dienā zēns savas emocijas vērtē neitrāli – ne labi, ne slikti, jo viņam šajā dienā nav izdevies satikties ar draugu un parunāt. Kopumā visi saņemtie pakalpojumi tiek ļoti pozitīvi novērtēti.
- Policijas atbalsta vērtējums: ļoti pozitīvs. Zēns kopumā ļoti atzinīgi vērtē policiju, pirmās asociācijas ar policiju – palīdzība. Lūdzot novērtēt policijas iecirkņa telpas, tiek sniegts pozitīvs vērtējums, taču ir grūtības paskaidrot, jo viņš tās tik labi vairs neatceras. Zēns norāda, ka pēc tikšanās reizēm ar policiju ir juties mierīgāks.
- Sociālā darbinieka konsultāciju vērtējums: ļoti pozitīvs. Pirmās asociācijas – “*runā un palīdz bērniem.*” Zēns ļoti atzinīgi novērtē gan sociālā dienesta darbiniekus, gan arī dienesta telpas. Zēns savu sociālo darbinieci raksturo kā jauku un labsirdīgu, savukārt, stāstot par telpām, izmanto apzīmējumu “skaists”. Uz jautājumu, kāda ir sajūta pēc tikšanās reizēm ar sociālo darbinieku, zēns atbild: “**Laba, jo es esmu ar kādu parunājis. Viņa man vienmēr tā kā kaut ko iesaka.**” Tāpat arī zēns norāda, ja pats kādreiz kļūtu par sociālo darbinieku, tad rīkotos tieši tāpat.

No vardarbības ģimenē cietuša bērna gadījuma analīze: GCB1

- **3. Viedoklis par nodrošinātajiem pakalpojumiem (turpinājums)**
- Psihologa konsultāciju vērtējums: pozitīvs. Pirmās asociācijas – “Cilvēks, kas ar tevi parunā, paskaidro tev un iesaka. Un arī atbalsta tevi.” Zēns psihologa sniegto atbalstu kopumā vērtē pozitīvi. Uz jautājumu, kas ir pietrūcis līdz ļoti pozitīvam vērtējumam, zēns norāda, ka dažkārt ir bijis jāpilda uzdevumi, kas nav patikuši. Vienlaikus zēns norāda, ka, ja pats būtu psihologs, tad rīkotos tieši tāpat. Zēns savu psihologu raksturo kā jauku un palīdzošu, taču ir grūtības atcerēties, kādas izskatījās telpas.
- Zēns norāda, ka šobrīd ģimenē jūtas labi un viņam ir palīdzējuši speciālistu sniegtie padomi: “To, ko man bija ieteikuši, tas man palīdzēja.”
- Kā liecina zēna izteikumi intervijas laikā, zēnam ir izdevies nodibināt draudzīgas attiecības ar vienaudžiem, kas iepriekš nebija.

No vardarbības ģimenē cietuša bērna gadījuma analīze: GCB1

➤ 4. Situācijas risināšanai nepieciešamie/ trūkstošie pakalpojumi

- Saskaņā ar saņemto informāciju gadījuma risināšanai pašvaldībā tobrīd bija pieejami visi nepieciešamie pakalpojumi (atkarību speciālists, psihologs), kas tika arī piešķirti:
- *“Šajā gadījumā nekas netrūka, un mums bija arī atkarību speciālists piesaistīts abiem vecākiem. Tētis negāja, bet mamma izgāja atkarību speciālistu. Tajā brīdī, kad es ar viņiem strādāju, tad pakalpojumi bija. Nebija tā, ka būtu vēl kas nepieciešams.”*
- Uz jautājumu, kas vēl varētu palīdzēt bērniem un jauniešiem līdzīgā situācijā, zēns norāda, ka laba drauga atrašana, kuram var uzticēties un vienlaikus kopā pajokot. Tas liecina, ka šādos gadījumos lietderīgi būtu bērniem un jauniešiem nodrošināt arī mentora pakalpojumu:
- *“Atrast kaut kādu draugu... Apmēram, kas tev ir kā psihologs un ar kuru var pajokot.”*

Gadījumu izpētes secinājumi

- 19 analizētie gadījumi ir lielākoties vērtējami kā nosacīti veiksmes stāsti, kas jāņem vērā rezultātu interpretācijā.
- Pakalpojumu saņēmēji konkrēto sociālo darbinieku profesionalitāti vērtē kā ļoti labu, un tiek uzsvērts, ka sociālais darbinieks vienmēr iesaka kādus risinājumus, kā arī ir atsaucīgs un laipns, uzklausa visas bažas un problēmas un ir saprotošs un draudzīgs.
- Pozitīvs vērtējums tiek sniegts arī par psihologu sniegto pakalpojumu. Vairākos analizētajos gadījumos tieši psihologs ir bijis cietušā uzticības persona, kurai var visu izstāstīt.
- Vienlaikus ne vienmēr tieši psihologam vardarbībā cietušie vai vardarbības veicēji atveras un uzticas. Dažkārt par uzticības personu kļūst sociālais darbinieks, citreiz (vairāk bērnu gadījumā) – mentors.
- Negatīvāku vērtējumu no pakalpojumu saņēmēju puses biežāk ir saņēmušas tādas iestādes kā policija, bāriņtiesa, krīzes centri un audžuģimenes.

Gadījumu izpētes secinājumi

- Sociālo darbinieku sniegtā informācija par to, kādus pakalpojumus viņi piešķirušī un organizējuši vardarbības mazināšanai vai tās seku novēršanai, liecina, ka viņiem ir instrumenti (pakalpojumi) un zināšanas, kā strādāt ar šiem gadījumiem.
- Par to liecina arī dažādo speciālistu un pakalpojumu izmantošana, piemēram, sociālā rehabilitācija dzīvesvietā vai institūcijā, psihologs, narkologs, atkarību speciālists, ģimenes asistents u.c.
- Lai gan vairāk nekā pusē analizēto gadījumu sociālie darbinieki uzskata, ka atbalsta sniegšanai pašvaldībā bijuši pieejami visi nepieciešamie pakalpojumi, var norādīt arī uz zināmām grūtībām atbalsta sniegšanā vardarbības gadījumos.

Gadījumu izpētes secinājumi: kavējošie aspekti

- 1) Pašvaldību sociālajos dienestos ir augsta kadru mainība; bieži vien sociālais darbinieks norāda, ka ar konkrēto gadījumu nestrādā no paša sākuma, tādēļ visu par sniegtajiem pakalpojumiem nevar detalizēti paskaidrot;
- 2) Vardarbībā cietušo un vardarbību veikušo gadījumu izpēte atklāj, ka šie pakalpojumu saņēmēji bieži vien maina savu dzīves vietu, līdz ar to arī mainot pašvaldību un atbilstošās pašvaldības sociālo dienestu. Tas apgrūtina gadījumus novērot ilgtermiņā un izsekot, kas noticis ar ģimeni vai konkrēto cietušo. Šī problēma tiek mazināta, kad pašvaldību sociālie dienesti sadarbojas savā starpā un notiek informācijas apmaiņa.
- 3) Vairākās intervijās ar sociālo dienestu darbiniekiem izskan informācija, ka pašvaldībā trūkst psihologu un dažkārt uz psihologu pakalpojumiem ir jāgaida rindā;
- 4) Sociālie darbinieki vēlētos plašākas iespējas sociālo pakalpojumu piedāvājumā gan bērniem, gan pieaugušajiem. Pašvaldībās trūkst pakalpojumi, ko bērniem un pieaugušajiem piedāvāt pēc sociālās rehabilitācijas. Sociālie darbinieki vēlētos, lai ir iespējas piedāvāt dažādus papildu terapiju veidus, piemēram, smilšu terapiju, mūzikas terapiju, mākslas terapiju, kustību terapiju, kā arī nodrošināt bērniem, kas cietuši no vardarbības, iespēju piedalīties kādās nometnēs, savukārt pieaugušajiem – pašpalīdzības grupas, kurās satiekas līdzīgi cilvēki un strādā ar emocijām, vai atbalsta grupas vardarbībā cietušām personām, kuras vada speciālists.

Gadījumu izpētes secinājumi

- Gadījumu izpēte attiecībā uz no vardarbības cietušajiem bērniem atklāj, ka bērniem un jauniešiem ļoti svarīgs ir **drauga vai mentora atbalsts**. Tajos gadījumos, kad bērni saņēmuši mentora pakalpojumu, viņi norāda, ka šis atbalsta veids viņiem ir bijis ļoti nozīmīgs, jo viņiem trūkst atbalsta vai uzticības personas, ar kuru var satikties un aprunāties, kā arī īstenot dažādas brīvā laika pavadīšanas aktivitātes. Būtisks aspekts ir tas, ka mentors nav ne radnieks, ne arī kādas iestādes darbinieks.
- **Audžuģimeņu pakalpojumu vērtējums** klientu vidū ir atšķirīgs, jo ir gan pozitīva pieredze ar bērnu atrašanos audžuģimenē, gan arī ļoti negatīva pieredze. Pētījums ļauj secināt, ka ne vienmēr audžuģimenes ir bērnu, kas cietuši no vardarbības, atbalstošas, un, nododot bērnu audžuģimenē, nav garantijas, ka bērns nonāks viņam labvēlīgākā situācijā.

**Secinājumi, kas balstīti padziļinātajās intervijās
ar sociālo dienestu un bāriņtiesu speciālistiem
(72 interviju dalībnieki) un piecās fokusa grupu
diskusijas ar speciālistiem visos Latvijas
reģionos (63 speciālisti)**

Faktori, kas **pozitīvi** ietekmē iespējas nodrošināt atbalsta pakalpojumus

- **(1) Valsts nodrošinātie sociālās rehabilitācijas pakalpojumi**
- Atbalsta sistēmas pamatu no vardarbības ģimenē cietušām nepilngadīgām un pilngadīgām personām, kā arī vardarbību veikušām pilngadīgām personām Latvijā veido par valsts budžeta līdzekļiem nodrošinātie sociālās rehabilitācijas pakalpojumi.
- Tie ir pakalpojumi, kas izveidoti trīs saņēmēju grupām:
  - no vardarbības ģimenē cietušajiem bērniem;
  - no vardarbības ģimenē cietušajiem pieaugušajiem;
  - vardarbību veikušajiem pieaugušajiem.
- Valsts finansētie sociālās rehabilitācijas pasākumi kopumā valstī tiek nodrošināti. Lai gan atsevišķos gadījumos var būt, ka uz pakalpojumu ir jāgaida rindā vai tas nav pieejams tuvu dzīvesvietai.
- Pozitīvi jāvērtē tas, ka valsts finansētie sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nosacījumi atbilstoši vajadzībām ir pilnveidoti vai papildināti, piemēram, ieviešot krīzes dzīvokļa pakalpojumu vai palielinot konsultāciju skaitu.

Faktori, kas **pozitīvi** ietekmē iespējas nodrošināt atbalsta pakalpojumus

- **(2) Starpinstitucionālā sadarbība starp dažādām iestādēm**
- Atbalsta sniegšanu no vardarbības ģimenē cietušām nepilngadīgām un pilngadīgām personām, kā arī vardarbību veikušām pilngadīgām personām būtiski uzlabo Latvijā nostiprinātā pieeja starpinstitucionālajai sadarbībai.
- Lai gan vairāki aspekti starpinstitucionālajā sadarbībā vēl ir pilnveidojami, kopumā ilgstošais darbs starpinstitucionālās sadarbības veicināšanā ir būtiski uzlabojis sadarbību starp dažādām iestādēm, īpaši starp Valsts un pašvaldības policiju, bāriņtiesām, sociālajiem dienestiem, krīzes centriem, kā arī Bērnu aizsardzības centru un Valsts probācijas dienestu.
- Speciālisti šajās iestādēs pozitīvi vērtē starpinstitucionālās sadarbības ieguvumus, kas ļauj dažādu iestāžu speciālistiem vienoties par kopīgu mērķi, noteikt katras iestādes uzdevumus un rīcības plānu, saskaņot darbību secīgumu un pēctecību.
- Starpinstitucionālā sadarbība minēto iestāžu starpā tiek uzskatīta par normālu ikdienas darba sastāvdaļu, kas patiešām ātrāk un labāk ļauj sniegt atbalstu vardarbības ģimenē cietušām bērniem.
- Starpinstitucionālās sadarbības veicināšanā īpaši jāizceļ ir trīs iestāžu ieguldījums: Labklājības ministrijas, Bērnu aizsardzības centra un Valsts probācijas dienesta darbs. Visas šīs iestādes savā veidā ir sekmējušas gan apmācības speciālistiem, kurās uzsvērtā sadarbības nozīme, gan veidojušas vadlīnijas un algoritmus starpinstitucionālās sadarbības nodrošināšanai.

Faktori, kas **pozitīvi** ietekmē iespējas nodrošināt atbalsta pakalpojumus

- **(3) Uzlabojumi vardarbības gadījumu identificēšanā**
- Pēdējo piecu gadu laikā Latvijā ir būtiski uzlabojusies vardarbības ģimenē gadījumu identificēšana, kas noticis, pateicoties koordinētas ziņošanas sistēmas izveidei, ko nodrošina Valsts un pašvaldības policija, ziņojot par ģimenes konfliktu un vardarbības riskiem sociālajiem dienestiem un bāriņtiesām.
- Izveidotā sistēma, ka, sākot no 2020. gada 1. augusta policijas darbinieki, ierodoties ģimenes konflikta notikuma vietā, izvērtē vardarbības riskus un sagatavo detalizētu ziņojumu par notikumu, ir būtiski uzlabojusi vardarbības gadījuma identificēšanu, un policija ir galvenais avots, no kura bāriņtiesas un sociālie dienesti uzzina par vardarbības gadījumiem ģimenē.

Faktori, kas **pozitīvi** ietekmē iespējas nodrošināt atbalsta pakalpojumus

- **(4) Tiesiskā aizsardzība – pagaidu aizsardzība pret vardarbību**
- No tiesiskā regulējuma viedokļa nozīmīgs tiesiskās aizsardzības mehānisms cietušajiem no vardarbības ģimenē ir pagaidu aizsardzība pret vardarbību, kas ir nostiprināta Civilprocesa likumā. Būtiski uzlabojumi šajā regulējumā saistīti ar grozījumiem likumā “Par policiju”, kas stājas spēkā 2022. gada 17. februārī un kas nosaka tiesības policijai bez aizsargājamās personas rakstveida pieteikuma pieņemt lēmumu par personas, kura rada draudus, nošķiršanu no aizsargājamās personas.
- Pateicoties uzlabojumiem tiesiskajā regulējumā, kā arī sabiedrības un dažādu mērķa grupu informēšanas pasākumiem, pēdējos gados ir pieaudzis gan policijas lēmumu par nošķiršanu skaits, gan tiesas pieņemto nolēmumu skaits par pagaidu aizsardzību pret vardarbību, kas kopumā liecina par to, ka ir pieaugusi izpratne par pagaidu aizsardzības pret vardarbību nepieciešamību gan cietušo, gan tiesībsargājošo speciālistu vidū.

Faktori, kas **pozitīvi** ietekmē iespējas nodrošināt atbalsta pakalpojumus

- **(4) Tiesiskā aizsardzība – pagaidu aizsardzība pret vardarbību (turpinājums)**
- ▶ Valsts policijas uzdevumos ietilpst arī tiesas nolēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību izpildes kontrole, kuras pienākums ir abas puses iepazīstināt ar tiesas lēmumu un kontrolēt tā izpildi. Konstatējot pārkāpumu, atbilstoši Krimināllikuma 168.¹ pantam var tikt paredzēta kriminālatbildība.
- ▶ Jāatzīmē, ka praksē atsevišķos gadījumos novērojamas tiesiskā regulējuma piemērošanas nepilnības, piemēram, kā parādīja fokusu grupu diskusijā skaidrotais, (1) ir gadījumi, kad aizsardzības mehānisms tiek izmantots citiem mērķiem (piemēram, pieteikums par pagaidu aizsardzību tiek iesniegts vecāku strīdu vai laulības šķiršanu gadījumā, lai ierobežotu otra vecāka saskarsmi ar bērniem); (2) ir gadījumi, kad netiek īstenota pagaidu aizsardzības pret vardarbību izpildes kontrole un nepieļaujami ilgi neiestājas atbildība par nolēmuma par aizsardzību pret vardarbību nepildīšanu, kas paredzēta Krimināllikuma 168.¹ pantā; (3) pieteicēji ne vienmēr izprot pagaidu aizsardzības līdzekļa darbības ilgumu un piemērošanas nosacījumus.

Faktori, kas **pozitīvi** ietekmē iespējas nodrošināt atbalsta pakalpojumus

- **(5) “Bērna māja” - jauns un ļoti pozitīvi vērtēts pakalpojums**
- Ļoti pozitīvi tiek vērtēti Bērnu aizsardzības centra izveidotie starpinstitucionālās sadarbības programmas “Bērna māja” pakalpojumi.
- “Bērna māja” ir izveidota, lai sniegtu atbalstu vardarbībā cietušiem bērniem un viņu nevardarbīgajiem tuviniekiem, kā arī lai nodrošinātu iespēju veikt kriminālprocesuālās darbības.
- Tā darbojas no 2023. gada rudens, un tās mērķis ir novērst bērnu retraumatizāciju izmeklēšanas un tiesvedības laikā, uzlabot pierādījumu kvalitāti, veicināt pieeju tiesu sistēmai, kā arī sniegt psihosociālo atbalstu bērna atlabšanai un traumas seku pārvarēšanai.
- “Bērna māja” piedāvā “viena kontaktpunkta” pieeju, saskaņā ar kuru vienā, bērnam draudzīgā vidē sadarbojas visas attiecīgās institūcijas (policija, prokurors, sociālie dienesti, bērnu aizsardzības dienesti, fiziskās un garīgās veselības pakalpojumu sniedzēji, psihologi).
- Speciālisti ļoti pozitīvi un ar lielām cerībām skatās uz šī pakalpojuma attīstīšanu nākotnē.

Faktori, kas **negatīvi** ietekmē iespējas nodrošināt atbalsta pakalpojumus

- **(1) Vardarbības mazināšanā iesaistītajās iestādēs trūkst darbinieku**
- **Ieteikums:** Nepieciešams turpināt darbu pie cilvēkresursu trūkuma risināšanas dažādās iestādēs, gan pilnveidojot un sakārtojot dokumentu aprites kārtību (ar mērķi samazināt laika resursus, kas jāvelta dokumentu aprites nodrošināšanai), gan sekmējot atalgojumu sistēmas atbilstību darba sarežģītībai un profesionālajai kvalifikācijai, gan arī nodrošinot jauno speciālistu apmācību paaudžu nomaiņas nodrošināšanai. Nepieciešams arī izvērtēt valsts un pašvaldību pakalpojumu izcenojumu, lai pakalpojumu nodrošināšana būtu ilgtspējīga (proti, speciālisti paliktu strādāt šajā jomā).

Faktori, kas **negatīvi** ietekmē iespējas nodrošināt atbalsta pakalpojumus

- **(2) Trūkst psihologu, psihiatru, atkarību speciālistu un narkologu, īpaši, bērnu psihiatru un pusaudžu narkologu.**
- **Ieteikums:** Aicināt kompetentās iestādes (piemēram, augstskolas, Izglītības un zinātnes ministriju, Veselības ministriju) nodrošināt to, lai valsts pasūtījums noteiktu speciālistu sagatavošanā par valsts budžeta līdzekļiem atbilst Latvijas vajadzībām un pieprasījumam darba tirgū, kā arī sekmēt konkurētspējīga atalgojuma nodrošināšanu šo jomu speciālistiem, lai esošie speciālisti turpinātu strādāt un pilnveidot savas profesionālās zināšanas.

Faktori, kas **negatīvi** ietekmē iespējas nodrošināt atbalsta pakalpojumus

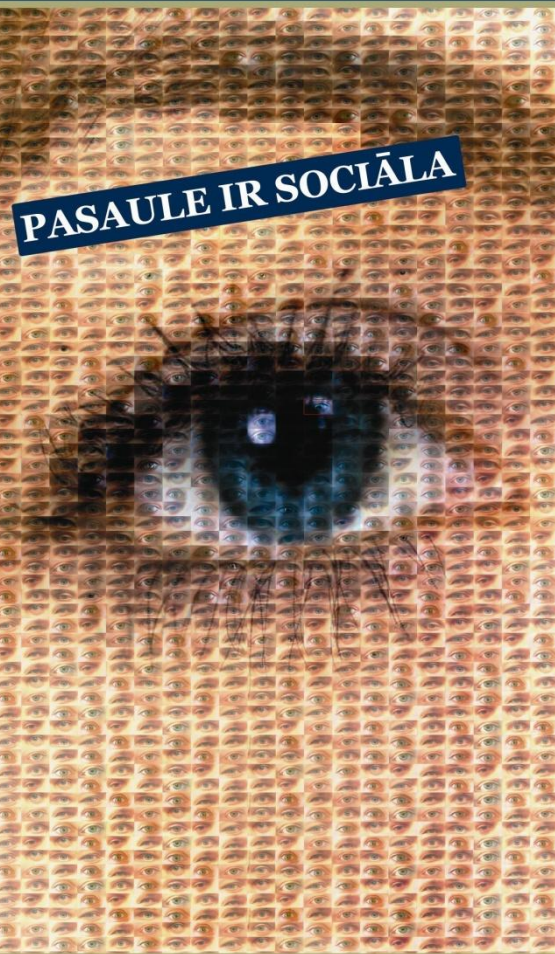
- **(3) Atbalsta pakalpojumi dažādās pašvaldībās ir nevienlīdzīgi**
- Pašvaldību atbalsta pasākumi un pakalpojumi nav pieejami vienādi visā Latvijas teritorijā, un būtiski atšķiras dažādās pašvaldībās. Dažās pašvaldībās pieejamo pakalpojumu klāsts ir ļoti plašs, piemēram, ir pieejami šādi atbalsta pakalpojumi: ģimenes terapija, atbalsta grupas, dažādas citas terapijas (mūzikas, mākslas, smilšu utt.), nometnes bērniem, ģimenes asistenta pakalpojums, sociālais mentors pusaudžiem un citi. Savukārt, citās pašvaldībās vienīgais pieejamais ir psihologa pakalpojums, uz kuru vēl arī jāgaida rindā.
- **Ieteikums:** Turpināt īstenot uzsākto pieeju, ka visām pašvaldībām jānodrošina vienāds minimālais sociālo pakalpojumu grozs, tajā skaitā, bērniem un pieaugušajiem, kas cietuši no vardarbības vai veikuši vardarbību.
- Piemēram, plānots, ka no 2026. gada visām pašvaldībām ir jānodrošina **sociālais mentors** sociālās rehabilitācijas pakalpojuma ietvaros bērniem ar uzvedības vai atkarības problēmām, un jauniešiem ārpusģimenes aprūpē un pēc tās.

Faktori, kas **negatīvi** ietekmē iespējas nodrošināt atbalsta pakalpojumus

- **(4) Trūkst piemērotu pakalpojumu bērniem, kuri paši veic vardarbību**
- **Ieteikums:** Izstrādāt un ieviest no valsts budžeta finansētu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu vardarbību veikušām nepilngadīgām personām/ personām ar uzvedības traucējumiem.

- **(5) Trūkst ilgtermiņa atbalsta un turpinājuma pēc rehabilitācijas**
- **Ieteikums:** Viens no veidiem, kā uzmundrināt un motivēt sociālos darbiniekus, kas ir gadījuma vadītāji, domāt par pakalpojumu pēctecību un ilgtermiņā sekot līdz klientu situācijai, ir regulāras apmācības darbam ar klientiem, kas cietuši vai veikuši vardarbību.

Faktori, kas **negatīvi** ietekmē iespējas nodrošināt atbalsta pakalpojumus

- **(6) Vienā pakalpojumā nonāk ļoti atšķirīgi vardarbības veicēji**
- Pētījumā iegūtie dati liecina, ka valsts finansētā sociālās rehabilitācijas pakalpojuma pieaugušajiem, kas ir veikuši vardarbību ģimenē, saņēmēji ir ļoti atšķirīgi: viņu vidū ir gan personas, kas nodarījušas vidēji smagus vai smagus miesas bojājumus cietušajiem, gan arī vecāki, tajā skaitā, jaunās māmiņas, kas netiek galā ar bērnu aprūpes pienākumiem (vardarbības veidi: nolaidība vai pamešana novārtā). Ņemot vērā atšķirīgos gadījumus un atšķirīgās vardarbības formas, šo pakalpojumu būtu lietderīgi diferencēt, piemērojot dažādām pakalpojumu saņēmēju apakšgrupām.
- **Ieteikums: Izvērtēt iespēju izstrādāt diferencētu pieeju valsts finansētā sociālās rehabilitācijas pakalpojuma pieaugušajiem, kas ir veikuši vardarbību ģimenē, piedāvājumam.**

PASAULE IR SOCIĀLA

Paldies par uzmanību!

Baltic Institute of Social Sciences

Inese Šūpule, Līva Krieķe

BISS

**EXPERTS IN RESEARCH
AND ANALYSIS**